

Birgit Cullbergi koostöö estoonlastega

Pärast tema "Romeo ja Julia" etendust 3. augustil k.a. Stockholmi lõuna linnaosa Vitabergs pargis küsiti 90-aastaselt koreograafil ja ballettmeistrilt Birgit Cullbergilt, mis on tema vitaalsuse saladus.

Vastus oli karme: "Arvan, et minu keha liikuvus!" Kuigi markantse linnuprofiiliga valgepäine maailmakuulsus tänu oma "Preili Julie'le" Strindbergi draama aineil, on viimasel ajal veelgi kõhnemaks jäänud ja tema kuulmine tunduvalt halvenenud, oli ta juubelipäeva mitmes televisiooni saates lõbus ja lõõgivalmis. Ei puudunud ka graatsiline piruettide esitamine. TV-dokumentaalfilmi sissejuhatuses "Birgit Cullberg ja Preili Julie" aastast 1980, ütles ta, et Nyköpingi pangadirektori tütar Birgit tantsuks sai inspiratsiooni Eesti kuulsalt Ella Ilbaku (1895-1996) külalis-etendusest ühes rootsi kuuortis.

"Eesti Päevalehele" septembris 1990 antud intervjuus jutustas Birgit, et oli kümne või üheteistkümne aastase tüdrukuna liiga tagasihoidlik, et eesti staari lava taha õnnitlema minna. Hardumusega lehitses Birgit kodumaal uustrükina ilmunud Ilbaku memuaare. Jutuajamise põhjuseks oli kavatsetav "Preili Julie" balletilavastus "Estonia"

Kopenhaagenis, kujunes rootsi tuntuimaks balletiks Ture Rangströmi muusikaga kogu maailmas. Maailmapremjääril Västerås'is ja Stockholmis kevadel 1950 tantsis peaosa Eestist pärit aadli suguvõsa von Roseni andekas järeltulija Elsa

tantsitud kõige sagedamini kogu maailmas: Põhja- ja Lõuna-Ameerikas, Havail, Jaapanis, Lõuna Aafrikas, Skandinaaviast rääkimata ja pärast Eesti taasiseseisvumist Tallinnas.

"La Scalas" tantsis Jeani legendaarne Rudolf Nure-

tütar Malin näitekunstile. Kahjuks pole keegi Birgiti lastelastest tantsust huvitatud, nagu ta allakirjutanule jutustas.

Kuigi Birgit on loonud mitmeid põnevaid ballette, nagu "Kuuvalge põhjapõder" ja uudse salvestamise tehnikaga televisioonile "Punane vein rohelistes klaasides", rääkimata tema "Peer Gynist" või poliitilisest "Sowetost", on tema nimi alati seotud "Preili Julie'ga."

Tallinnas anti balletti mais ja juunis 1991 neli korda peaaegu väljamüüdud saalidele. Teises vahetuses tantsis Julie's nooruke Irina Härm ja teenrit Igor Vassin.

Lavapilt on läbi aegade olnud ikka sama, kunstiprofessor Sven "X-et" Ericsoni looming, ka Börje Edhi kostüümid. Tallinnas oli aktiivne lavastaja abi shottlane Jeremy Leslie-Spinks ja produtsent ungarlane Ivan Ruttikay. Osa kulusid tasus Rootsi Instituut ja osa Cullberg ning Ruttikay oma taskust.

Kriitika Tallinnas oli vastukäiv nagu tavaliselt. Kadi Herkül "Eesti Ekspressis" leidis, et "paratamatult on selles ligi poolsajandi taguses lavastuses muuseumihõngu". Seevastu Heino Aasalu kultuuriajakirjas "Sirp" oli hoopis entusiastlikum, kiites Cullbergi mitmekihilist koreograafilist lahendust. Ta leidis, et analüüsid rootslanna koreograafiat avastades sugu-

sel, filmiti Rosendali lossi pargis tema uhiuus TV-ballet "Armastuse tuuled" kestvusega napilt 20 minutit. Kaie ja Vesturs saabusid otse turneelt Hispaaniast kohutava suvekuumuse käest. Djurgårdenil ilusa suvise ilmaga laabus filmimine Mozarti Sonaadi B-duur taustal kenasti. Produtsent oli Lars Egleri Film & TV Kompanii, televisiooni rezhii oli Måns Reuterswårdi oskuslikes kätes koostöös Birgitiga.

Foto eest vastutas Egleri poeg Magnus, kes nüüd eduga sammub oma kadunud isa jälgedes. Kokku kestis filmimine neli päeva. Tantsijad kehastasid noori vallatuud armastajaid, õigemini linnupaari, kuna nende liigutused, eriti käte plastika, tuletas meelde lendlevaid linde. Aga emane linnuke Kaie ei andu partneri võrgutusele enne kui pruudiloor ja pärg pähe on pandud ja laulatus vabas looduses toimunud. Lopsakas rohelus, sinava taeva pilvemäng, pastellvärves kostüümid ja isegi sahisev tuul põlise tamme okstes olid allutatud koreograafi tahtele.

Kahjuks näidati balleti Rootsi TV-s ainult üks kord jaanuaris 1992, see müüdi ka Iiri vabariigi televisioonile, aga mitte Eestisse. Kogu filmimise ajal oli Birgit ülevas meeleolus, ansambliga peeti meeleolukaid pidusid nii reporteri kodus kui ka Birgiti korteris Kommandörsgatanil, mille

nuprofiiliga valgepäine maailmakuulsus tänu oma "Preili Julie"le" Strindbergi draama aineil, on viimasel ajal veelgi kõhnemaks jäänud ja tema kuulmine tunduvalt halvenenud, oli ta juubelipäeva mitmes televisiooni saates lõbus ja löögivalmis. Ei puudunud ka graatsiline püüetud esitamine. TV-dokumentaalfilmi sissejuhatuses "Birgit Cullberg ja Preili Julie" aastast 1980, ütles ta, et Nyköpingi pangadirektori tütar Birgit tantsuks sai inspireeritud Eestis kuulsa Ella Ilbaku (1895-1996) külalisestendusest ühes rootsi kuurortis.

"Eesti Päevalehele" septembris 1990 antud intervjuus jutustas Birgit, et oli kümne või üheteistkümne aastase tüdrukuna liiga tagasihoidlik, et eesti staari lava taha õnnitluse minna. Hardumusega lehitses Birgit kodumaal uustrükina ilmunud Ilbaku memuaare. Jutuajamise põhjuseks oli kavetatav "Preili Julie" balletilavastus "Estonia" teatris maikuu 1991.

Peaosadesse oli ta välja valinud meie tippbaleriini Kaie Kõrbi ja tema uue partneri Riia Rahvusoperaarist Viesturs Jansoni. Dirigendiks Jüri Alperteni.

Õnnestunud üritus ja hea läbisaamine "Estonia" balletitrupiga, eesotsas toorkordse balletimeistri Tiit Härmiga, kes praegu töötab Milano "La Scalas", inspireeris Birgitit samal sügisel TV-lühiballetiks "Armatuse tuuled" samuti Kaie Kõrbi ja Viesturs Jansoni.

Strindbergi enim mängitud draama lossipreili ja teener Jeani saatustlikust armuööst, esietendus a. 1889

LINNUPROFIILIGA valgepäine maailmakuulsus Birgit Cullberg.

Marianne von Rosen ja teenrit Julius Mengarelli, itaalia sugemetega tuntud siinsete tantsijate perekonnast.

Isegi Birgit on esinenud koka Kristini, teenri õige pruudi osas. Tantsu õppis ta Londoni Kurt Joossi juures. Viimane oli enne sõda ka Eestis kuulus oma sõjaväetase balletiga "Roheline laud" lõputult targutavate ministritega. Kuigi Cullberg on loonud mitmeid teoseid teatrilavadele ja televisioonile on tema "Preili Julie'd"

jev, kelle Birgit tõi ka Stockholmi a. 1981 ja neurootilist lossipreilit venelanna Galina Panova.

Tänavuse juubelipäeva õhtul näitas Rootsi Televisioon kümne aasta eest vändatud "Julie'd" Birgit vanema poja Niklas Ek'iga ja Panovaga peaosades. Teatavasti oli koreograaf abielus Dramateni karakternäitleja Anders Ek'iga, perekonnas võrsus kolm teatriga tegelevad noort, kusjuures Niklas ja Mats on endid pühendanud balletile ja

Tallinnas anti balleti mais ja juunis 1991 neli korda peaaegu väljamüüdud saalidele. Teises vahetuses tantsis Julie's nooruke Irina Härm ja teenrit Igor Vassin.

Lavapilt on läbi aegade olnud ikka sama, kunstiprofessor Sven "X-et" Ericsoni loomingu, ka Börje Edhi kostüümid. Tallinnas oli aktiivne lavastaja abi shotlane Jeremy Leslie-Spinks ja produtsent ungarlane Ivan Ruttkay. Osa kulusid tasus Rootsi Instituut ja osa Cullberg ning Ruttkay oma taskust.

Kriitika Tallinnas oli vastukäiv nagu tavaliselt. Kadi Herkül "Eesti Ekspressis" leidis, et "paratamatult on selles ligi poolsajandi taguses lavastuses muuseumihõngu". Seevastu Heino Aasalu kultuuriajakirjas "Sirp" oli hoopis entusiastlikum, kiites Cullbergi mitmekihilist koreograafilist lahendust. Ta leidis, et analüüsid rootslanna koreograafiat avastas ta suguluse Ida Urbeli ja Rahel Olbrei loomeprintsipiga.

Kiita saab Kaie Kõrb - "aristokraat iga toll - kes tantsib kirgliku hasardiga." Aasta lõpul sai Kõrb auhinnatud "aasta näitleja" tiitliga. Lätlast Jansonsit nimetati võrdväärseks vastasmängijaks. Mäletavasti tantsiti estoonlaste "Julie'd" septembri esimesel nädalal 1994 Stadsteatri suurel laval. See oli Strindbergi Festivali raames, kui Södra Teatris esines ka Eesti Draamateater.

Birgit sattus estoonlastest tõelisse vaimustusse. Juba samal sügisel vaatamata majanduslikele raskustele sponsorite leidmi-

Foto eest vastutas Egle-ri poeg Magnus, kes nüüd eduga sammub oma kadunud isa jälgedes. Kokku kestis filmimine neli päeva. Tantsijad kehastasid noori vallatuid armastajaid, õigemini linnupaari, kuna nende liigutused, eriti käte plastika, tuletas meelde lendlevaid linde. Aga emane linnuke Kaie ei andu partneri võrgutusele enne kui pruudiloor ja pärg pähe on pandud ja laulatus vabas loodusel toimunud. Lopsakas rohelus, sinava taeva pilvemäng, pastellvärves kostüümid ja isegi sahisev tuul põlise tamme okstes olid allutatud koreograafi tahtele.

Kahjuks näidati balleti Rootsi TV-s ainult üks kord jaanuaris 1992, see müüdi ka Iiri vabariigi televisioonile, aga mitte Eestisse. Kogu filmimise ajal oli Birgit ülevas meeleolus, ansambliga peeti meeleolukaid pidusid nii reporteri kodus kui ka Birgiti korteris Kommendörsgatanil, mille seinu ehivad mitmed tema maalid kunstikooli õpingute noorusajast.

Tänavu hilissuue juubilarile tuleb avaldada tõelist imetlust ja tänu koostöö eest "Estonia" balletiga.

KARIN SAARSEN